

บทที่ 1

หลักสำคัญและการเริ่มต้นในการเลี้ยงสัตว์

1. หัวข้อการสอน

- 1.1 ประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงสัตว์
- 1.2 หลักสำคัญในการเลี้ยงสัตว์
- 1.3 การเริ่มต้นเลี้ยงสัตว์

2. สาระสำคัญ

หัวใจสำคัญของการผลิตสัตว์ คือ การเลี้ยงให้ได้กำไรสูงสุด ซึ่งหมายถึงการผลิตที่มีต้นทุนต่ำที่สุดและขายได้ราคาสูงสุด ดังนั้น ในการเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายนี้ ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องเรียนรู้และศึกษาถึงข้อดี ข้อเสีย รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อการผลิตสัตว์และการตลาดให้่องแต่เสียก่อน

3. จุดประสงค์การสอน

- 3.1 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการเริ่มต้นเลี้ยงสัตว์
- 3.2 ผู้เรียนอธิบายหลักสำคัญในการเลี้ยงสัตว์ได้

4. เนื้อหา

4.1 ประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงสัตว์

มนุษย์ใช้สัตว์แทบทุกชนิดเป็นอาหาร สมัยโบราณมนุษย์ล่าสัตว์มาเป็นอาหาร ตั้งแต่สัตว์ที่ล่าหรือจับได้ง่าย ๆ โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือพิเศษ เช่น งู ไก่ ฯลฯ จนกระทั่งคิดเครื่องมือจับสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ และล่าได้ยากขึ้น สามารถล่าและจับสัตว์มาเป็นอาหารได้มากขึ้น เมื่อเหลือจากการบริโภคก็กักขังสัตว์ไว้ใช้เป็นอาหารในวันต่อไป และพัฒนาจนมาเป็นการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าอย่างเช่นที่ทำกันอยู่ในปัจจุบัน

การเลี้ยงสัตว์จึงมีความสำคัญและให้ประโยชน์ต่อผู้เลี้ยงมากมายหลายประการ ผู้ที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์สามารถสร้างฐานะจนร่ำรวยได้ เป็นอาชีพที่ได้ผลตอบแทนสูง หากมองในภาพรวมตั้งแต่ผู้

ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงสัตว์ทั้งสิ้น ซึ่งพอสรุปประโยชน์ของการเลี้ยงสัตว์ได้ 4 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้

4.1.1 ประโยชน์ของการเลี้ยงสัตว์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ

สัตว์เลี้ยงจำพวกโค กระบือ สุกร ไก่และเป็ด ล้วนมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นสินค้าจำหน่ายเพื่อการบริโภค เนื้อ นม ไข่ โดยตรงแล้ว ยังมีผลพลอยได้หลายชนิดทำเป็นเครื่องอุปโภคและเครื่องใช้ได้หลาย ๆ ประเภท สินค้าบางชนิด มีปริมาณมากจนกระทั่งสามารถส่งออกจำหน่ายต่างประเทศได้ด้วย นับว่าผลผลิตจากสัตว์นี้ ช่วยลดการเสียดุลการค้าได้ประการหนึ่ง ประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ของประชากรไทยมีอาชีพทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ แม้ว่าจำนวนผู้ประกอบการเกษตรจะมีแนวโน้มลดลงอันเป็นผลมาจากทิศทางของระบบเศรษฐกิจไทยมุ่งไปสู่การประกอบการด้านอุตสาหกรรม แต่การเลี้ยงสัตว์ก็ยังนับเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทย

4.1.2 ประโยชน์ของการเลี้ยงสัตว์ด้านเกษตรกรรม

การเลี้ยงสัตว์มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้านอื่น ๆ หลายด้าน ซึ่งล้วนแต่มีความสัมพันธ์ทั้งสิ้น คือ

ก. การใช้แรงงานจากสัตว์ ประเทศไทยมีเนื้อที่ในการทำนาในปัจจุบันประมาณ 75 ล้านไร่ ซึ่งถ้าหากใช้รถแทรกเตอร์ไถนาเป็นเครื่องทุ่นแรงในการทำงานจะต้องใช้รถแทรกเตอร์ไถนาไม่ต่ำกว่า 2 แสนคัน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะสถานะทางเศรษฐกิจและระดับความรู้ทางเทคนิคของเกษตรกรไทยยังไม่อำนวย อีกทั้งราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่สูงขึ้นเป็นอุปสรรคต่อการที่เกษตรกรจะใช้เครื่องทุ่นแรงให้แพร่หลายได้ ดังนั้น แรงงานที่ใช้ในการเกษตรกรรมส่วนใหญ่จึงมาจากโค กระบือนั่นเอง

ข. การเลี้ยงสัตว์ช่วยเปลี่ยนแปลงผลผลิตในฟาร์ม ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะใช้ผลิตผลนั้นได้โดยตรง มาเป็นอาหารที่มีคุณค่าและมนุษย์ชอบ นอกจากนั้น สัตว์ยังเปลี่ยนผลผลิตที่เหลือจากมนุษย์กินมาเป็นเนื้อ ซึ่งได้ราคาสูงกว่าการขายผลิตผลนั้น ๆ โดยตรง จึงอาจกล่าวได้ว่า สัตว์เปรียบเสมือนตลาดรับซื้อพืชผลซึ่งมีราคาถูกแล้วเปลี่ยนเป็นเนื้อเพื่อขายได้ราคาแพง หรือถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งคือ การเลี้ยงสัตว์ช่วยให้ผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ย่อมเป็นผลทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าการเอาผลิตผลเหล่านั้นมาเลี้ยงมนุษย์โดยตรง

ค. การเลี้ยงสัตว์ช่วยลดต้นทุนการผลิตทางด้านเกษตรอื่น ๆ เช่น การเลี้ยงปลาควบคู่กับการเลี้ยงสุกร โดยใช้มูลสุกรเป็นอาหารของปลา พบว่าสามารถใช้มูลไก่แห้งตั้งแต่ 10-40 เปอร์เซ็นต์ ของอาหารผสมเป็นอาหารของไก่ไข่และวัวเนื้อได้ ในภาคใต้ของประเทศไทยนิยมเลี้ยงวัวในสวนมะพร้าว เพื่อให้วัวกำจัดหญ้าในสวนมะพร้าว และให้มูลแก่ต้นมะพร้าว ทำให้มะพร้าวเจริญเติบโตและให้ผลดกขึ้น

ง. สัตว์ช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน เพราะมูลของสัตว์ประกอบด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ ซึ่งเป็นปุ๋ยแก่พืช สัตว์จะให้มูลซึ่งนับเป็นปุ๋ยคอก (manure) หรือปุ๋ยอินทรีย์ (organic fertilizer) ที่ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง แม้ว่าจะเป็นปุ๋ยที่มีอัตราการสลายตัว (decompose rate) ช้า

แต่ปุ๋ยคอกจะช่วยทำให้โครงสร้างของดินดีขึ้น มูลสัตว์ต่าง ๆ มีไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) และ โพแทสเซียม (K) ดังนี้ มูลโคขุนมีค่าเท่ากับ 1.7, 1.6 และ 0.5 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักแห้งตามลำดับ มูลสุกรมีค่าเท่ากับ 3.8, 2.1 และ 1.3 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักแห้งตามลำดับ มูลไก่มีค่าเท่ากับ 6.5, 1.8 และ 1.8 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักแห้งตามลำดับ ส่วนมูลกระบือเชื่อว่ามีค่าใกล้เคียงกับมูลโค นักวิชาการจึงได้ เน้นอยู่เสมอว่าเกษตรกรจะต้องใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่เพาะปลูกพืชอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่ ต้องการเพิ่มผลผลิตพืชมากขึ้น ๆ สัตว์เลี้ยงพวกโค – กระบือ จะถ่ายมูลสดไม่ต่ำกว่า 5 เปอร์เซ็นต์ของ น้ำหนักตัวต่อวัน

จ. การเลี้ยงสัตว์ช่วยกำจัดวัชพืชได้เป็นอย่างดี วัชพืชบางอย่าง เช่น หญ้าคา ผักตบชวา เป็นศัตรูที่ร้ายแรงต่อการปลูกพืชเป็นอย่างมาก ปีหนึ่ง ๆ เกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการ กำจัดวัชพืชนี้เป็นเงินหลายล้านบาท ถ้าหากเกษตรกรนำเอาวัชพืชนี้มาใช้เลี้ยงสัตว์ก็จะช่วย ประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้ และเป็นการประหยัดค่าอาหารสัตว์ไปในตัวอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การ นำเอาผักตบชวาทากแห้งมาเป็นส่วนผสมของอาหารสุกร สามารถใช้ได้ถึง 20 เปอร์เซ็นต์ของอาหาร ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะผักตบชวาทากแห้งมีโปรตีนถึง 20.50 เปอร์เซ็นต์ คาร์โบไฮเดรต 33.6 เปอร์เซ็นต์

4.1.3 ประโยชน์ของการเลี้ยงสัตว์ด้านสังคม

การเลี้ยงสัตว์ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายประการ ซึ่งล้วนแต่เกื้อกูลสังคม ทำให้สังคม ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นปกติสุข ดังนี้

ก. ลดปัญหาการว่างงานของประชาชน การที่ประชาชนในชาติไม่มีงานทำ ย่อม ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอย่างมากมาย เช่น ชาวชนบทมีการอพยพจากไร่นาสู่เมือง ปัญหาโจรผู้ร้าย ชุกชุม ปัญหาจากผู้ก่อการร้าย ปัญหาโสเภณี ปัญหาการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมเนื่องมาจากการอพยพจาก ชนบทสู่เมือง เป็นต้น หากประชาชนได้ประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์ก็จะช่วยให้มีงานทำประจำ ปัญหา ทางสังคมอันเกิดจากการว่างงานก็จะหมดไป

ข. ผลผลิตจากสัตว์ช่วยบำรุงพลานามัยของประชาชนอันเป็นกำลังของชาติ เป็น ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า เนื้อ นม ไข่ เป็นอาหารพิเศษสำหรับพลานามัยของมนุษย์ ทำให้ผู้บริโภคมี ร่างกายแข็งแรงเติบโต ปราศจากโรคภัย มีความคิดเฉลียวฉลาด มีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานและ การกิจ ซึ่งผลท้ายสุดก็จะก่อให้เกิดความมั่นคงของประเทศชาติ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีรายงานจากประเทศ ญี่ปุ่นกล่าวว่า คนญี่ปุ่นรุ่นใหม่มีความสูงมากกว่าคนญี่ปุ่นรุ่นเก่า (ก่อนสงครามโลก) ถึง 4 นิ้ว เขาอ้างว่า ทั้งนี้ เป็นเพราะคนญี่ปุ่นนิยมรับประทานอาหาร เนื้อ นม ไข่ กันมากขึ้น นม ไข่ นั้นมีวิตามินและ สารอาหาร แร่ธาตุ บางอย่างที่ไม่ได้หรือมีเพียงเล็กน้อยในอาหารประเภทอื่น ๆ นักโภชนาการได้ วิเคราะห์จำนวนโปรตีนในไข่ เนื้อไก่และสุกร ไว้ดังนี้ ไข่ 12.7 เปอร์เซ็นต์ ไก่ 21.4 เปอร์เซ็นต์ และ สุกร 15.7 เปอร์เซ็นต์

ค. การเลี้ยงสัตว์เป็นการให้การศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัว โดยทั่วไปแล้วการ ประกอบอาชีพการเกษตรมักจะกระทำสืบต่อไปยังรุ่นลูกหลาน ดังนั้น ในการที่ให้ลูกหลานได้ช่วย

ปฏิบัติงานเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง จึงเป็นการให้การศึกษาแก่บุตรหลานผู้ซึ่งต่อไปจะต้องประกอบอาชีพ การเกษตรอยู่แล้ว เป็นการวางรากฐานอาชีพการเกษตรให้แก่เขา ถ้ามีโอกาสทำการเกษตรในโอกาสต่อไป ก็จะเป็นเกษตรกรที่ดี สามารถประสบผลสำเร็จได้

ง. การเลี้ยงสัตว์เป็นการใช้แรงงานภายในครอบครัวให้เป็นประโยชน์ แรงงาน จากเด็ก คนชรา หรือคนทุพพลภาพ สามารถนำมาใช้เลี้ยงสัตว์ได้เป็นอย่างดี หากนำมาใช้ประโยชน์ใน เรื่องนี้ก็จะเป็นการช่วยป้องกันการสูญเปล่าทางแรงงาน และช่วยให้บุคคลดั่งที่กล่าวมาแล้ว ได้มีความ ภาคภูมิใจในความสามารถของตน และเห็นว่าตนก็สามารถทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัวได้เช่นกัน

จ. การเลี้ยงสัตว์เป็นการฝึกนิสัยของผู้ประกอบการ ให้มีความรับผิดชอบ การ ตรงต่อเวลาและรู้จักการประหยัด

ฉ. การเลี้ยงสัตว์ช่วยสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้ปฏิบัติ อันจะทำให้มี สุขภาพจิตที่ดี คลายความเครียดได้

4.1.4 ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ของการเลี้ยงสัตว์

นอกจากประโยชน์ดังกล่าวมาแล้ว การเลี้ยงสัตว์ยังมีประโยชน์ในด้านอื่น ๆ อีก มากมายหลายประการซึ่งล้วนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชากรของประเทศทั้งสิ้น ทั้งในด้าน อุตสาหกรรม ด้านพลังงาน การแพทย์ และการกีฬา เป็นต้น

ก. การเลี้ยงสัตว์ช่วยทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทางอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเครื่องหนัง อุตสาหกรรมการทำปุ๋ยวิทยาศาสตร์จากกระดูกสัตว์ ฯลฯ

ข. การผลิตพลังงานจากมูลสัตว์ เช่น การผลิตแก๊สชีวภาพ (bio-gas) ทำได้ โดยหมักมูลสัตว์ให้เกิดแก๊สมีเทน ซึ่งการผลิตแก๊สจากมูลสัตว์นี้กระทำแพร่หลายมากในประเทศอินเดีย และได้หวั่น ฯลฯ สำหรับในประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จากแก๊สจากมูลสัตว์เพื่อใช้กับเครื่องไฟฟ้า เครื่องมือเกษตรและเพื่อการหุงต้มในจำนวนไม่มาก แม้รัฐบาลจะพยายามรณรงค์ส่งเสริมอยู่ตลอดเวลา ก็ตาม

ค. การทำวัคซีนป้องกันโรคของสัตว์และของคน โดยผลิตจากไข่และเลือดของ สัตว์

ง. การทำกาวจากหนังสัตว์ ทำยาฟอกหนัง เครื่องสำอางจากไข่

จ. การเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้กันขโมย เช่น การฝึกสุนัขเพื่อใช้จับคนร้าย และใช้ใน ราชการสงคราม

ฉ. การเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นเกมกีฬา เช่น การแข่งม้า ขี่ม้าโปโล แข่งสุนัข และการ ชนไก่ เป็นต้น

การเลี้ยงสัตว์มีความสำคัญต่อชีวิตและสังคมในแทบทุกด้านเช่นนี้ การสนใจศึกษาถึงข้อดี ข้อเสีย ตลอดจนวิธีการผลิตเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด ผู้เลี้ยงจึงควรศึกษาหาความรู้ในแง่ต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาที่

เกี่ยวข้องกับการผลิตสัตว์ชนิดนั้น ๆ ให้รู้ซึ่งและแน่ใจก่อน จึงจะตัดสินใจลงทุนเลี้ยงสัตว์ต่อไป (ธีระ, 2520) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

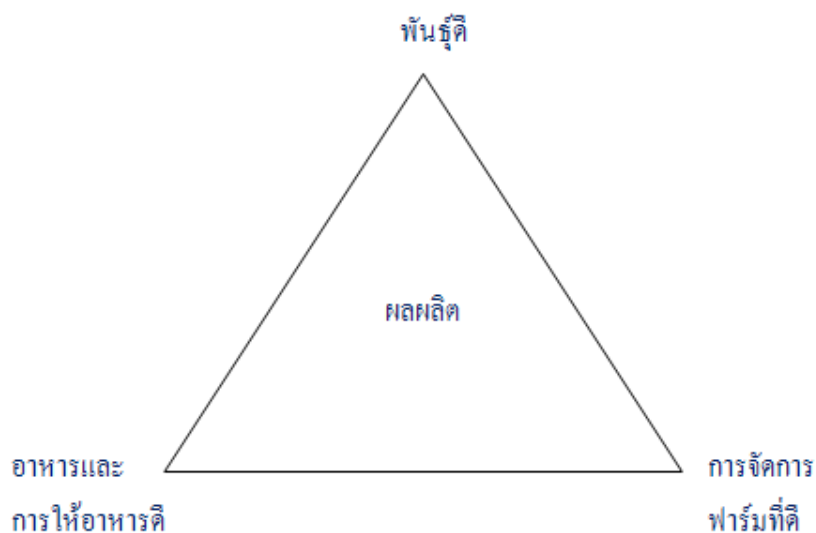
4.2 หลักสำคัญในการเลี้ยงสัตว์

ในการเลี้ยงสัตว์โดยทั่ว ๆ ไปนั้น มีหลัก 3 ประการ ที่ผู้เลี้ยงควรปฏิบัติ เพื่อให้การเลี้ยงสัตว์ได้ผลดีที่สุด คือ ใช้พันธุ์ดี อาหารดี และการจัดการดี (สมชาย, 2549) (ภาพที่ 1.1) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 เลี้ยงแต่สัตว์พันธุ์ดี เพราะสัตว์พันธุ์ดีจะโตไวใช้เวลาเลี้ยงสั้นให้ผลผลิตสูงและกินอาหารไม่เปลือง ตัวอย่างเช่น การเลือกเลี้ยงสุกรที่โตได้วันละ 9 จีด ใช้เวลาเลี้ยงตั้งแต่เกิดจนถึงน้ำหนัก 100 กิโลกรัม ส่งตลาดเพียง 5 เดือน และกินอาหาร 2.5 กิโลกรัม ในการเติบโตได้ 1 กิโลกรัม ย่อมจะทำให้กำไรให้ผู้เลี้ยงมากกว่าการเลี้ยงสุกรที่โตได้วันละ 5 จีด ใช้เวลาเลี้ยงจนส่งตลาดเมื่อ 100 กิโลกรัม นาน 6 เดือน และมีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 3.5 ต่อ 1

4.2.2 เลี้ยงด้วยอาหารที่ดี มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วนตามความต้องการของร่างกายสัตว์ในแต่ละระยะการเจริญเติบโตให้ผลผลิต รวมไปถึงมีวิธีการให้อาหารที่ถูกต้อง ย่อมจะทำให้สัตว์เจริญเติบโตได้เต็มที่

4.2.3 มีระบบการจัดการฟาร์มที่ดี การรู้หลักการจัดการฟาร์มที่ดี ทำให้ประหยัดต้นทุนและแรงงานในการเลี้ยงดูสัตว์ การใช้ประโยชน์จากที่ดินและโรงเรือนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาผลภาวะที่จะเกิดจากการเลี้ยงสัตว์ เช่น กลิ่นเน่าเหม็นของมูลสัตว์มีน้อยและป้องกันโรคระบาด ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายต่อสัตว์เลี้ยงได้

ภาพที่ 1.1 หลัก 3 ประการในการเลี้ยงสัตว์ให้ได้ผลดี

อย่างไรก็ตามหลักทั้ง 3 ประการนี้ จำเป็นต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกันจึงจะทำให้การผลิตสัตว์ให้ผลดีที่สุด (ลงทุนน้อยแต่ให้ผลผลิตสูง) การด้อยในจุดใดจุดหนึ่ง จะทำให้ประสิทธิภาพของการผลิตไม่ได้ผลสูงสุด หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วก็จะทำให้ประสิทธิภาพการผลิตสัตว์ด้อยลงไปทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่หรือบางครั้งอาจจะขาดทุนได้

4.3 การเริ่มต้นเลี้ยงสัตว์

ผู้ที่จะเริ่มเลี้ยงสัตว์นั้นจะต้องมีการศึกษาข้อมูล หากความรู้เพิ่มเติม เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ขยัน อดทน ทั้งนี้ เพราะสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ ซึ่ง **ธีระ (2528)** ได้นำเสนอแนะการเริ่มต้นเลี้ยงสัตว์ไว้ดังนี้

4.3.1 ลักษณะของผู้ที่จะเลี้ยงสัตว์สำเร็จ ผู้ที่จะเลี้ยงสัตว์ได้สำเร็จสมควรจะต้องมีลักษณะและนิสัยดังต่อไปนี้

ก. ต้องมีนิสัยรักและชอบสัตว์ ความรักชอบจะเป็นเหตุให้ผู้เลี้ยงเอาใจใส่ดูแลสัตว์อยู่เสมอ ผู้เลี้ยงสัตว์บางคนเห็นคนอื่นลงทุนเลี้ยงสัตว์แล้วรวยก็เลี้ยงตามอย่างบ้าง แต่พอลงทุนเลี้ยงไปแล้ว พบว่านิสัยไม่ชอบและไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ ทำให้กิจการเลี้ยงสัตว์ต้องล้มเลิกไป在最ที่สุด

ข. ต้องแสวงหาความรู้ความชำนาญอยู่เสมอ ความรู้และความชำนาญนับว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการผลิตสัตว์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ความรู้อาจจะศึกษาได้จากตำราวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะมีรายงานถึงการค้นพบใหม่ ๆ ออกมาเรื่อย ๆ หรือศึกษาจากตัวสัตว์เอง ในขณะที่ความชำนาญจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติด้วยตัวเองเป็นหลัก

ค. ต้องเป็นคนละเอียดรอบคอบ เนื่องจากสัตว์พูดไม่ได้ ฉะนั้นผู้เลี้ยงจำเป็นต้องคอยตรวจตราสังเกตอยู่เสมอ การมองข้ามจุดเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจเป็นสาเหตุทำให้กิจการเลี้ยงสัตว์ต้องขาดทุน ล้มเลิกไปได้

ง. ต้องเป็นคนสู้งาน การเลี้ยงสัตว์จะต้องเป็นผู้ทำงานด้วยตนเองบ้าง งานบางอย่างจะวางใจให้คนอื่นทำแทนไม่ได้ เนื่องจากความกระตือรือร้นและความเอาใจใส่ทุ่มเทกับงานของลูกจ้างมักจะไม่สูงเท่าเจ้าของกิจการเองและการทำงานด้วยตนเอง เท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์และความชำนาญให้ตัวเองด้วย

จ. ต้องเป็นคนกล้าและมีมานะ เพราะกิจการเลี้ยงสัตว์กว่าจะพบความสำเร็จต้องพบปัญหาอุปสรรคหลายอย่าง เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวแปรมาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการตลาด ราคาผลผลิตจากสัตว์และราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ ซึ่งเมืองไทยยังไม่มีระบบประกันราคาที่แน่นอน ราคาขึ้นลงอยู่เสมอ ฉะนั้น ถ้าไม่กล้าสู้และไม่มีความพยายามแล้ว เมื่อพบปัญหาอุปสรรคก็จะเกิดความท้อถอยและเลิกเลี้ยงได้

4.3.2 การเลือกสถานที่เลี้ยงสัตว์ ในการเลี้ยงสัตว์ ถ้าเป็นการเลี้ยงแบบหลังบ้านหรืองานอดิเรก สถานที่เลี้ยงสัตว์ไม่ค่อยมีปัญหา เพียงแต่เลือกที่ใดที่หนึ่งในบริเวณบ้านหรือที่ดินของตนให้เหมาะสม เนื่องจากปริมาณสัตว์ที่เลี้ยงไม่ค่อยมาก แต่ในการเลี้ยงเป็นอาชีพหลัก ทำเล สถานที่ในการเลี้ยงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการทำฟาร์ม ดังนั้น ผู้เลี้ยงจะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังและรอบคอบ ดังเช่น

ก. สถานที่ควรอยู่ห่างไกลจากชุมชนและผู้เลี้ยงรายอื่น ๆ พอสมควร เนื่องจาก การเลี้ยงสัตว์เป็นจำนวนมาก ปัญหากลิ่นมูลสัตว์และเสียงรบกวน อาจรบกวนผู้อื่นเป็นปัญหาถึงขั้นต้องย้ายฟาร์มได้ และการตั้งสถานที่ทำฟาร์มในแหล่งเลี้ยงสัตว์ที่หนาแน่น ปัญหาโรคระบาดอาจเกิดและเข้ามาสู่ฟาร์มได้ง่าย

ข. ต้องอยู่ในทำเลที่เหมาะสม ในการติดต่อกับตลาดชุมชนและสะดวกในการขนส่ง การอยู่ใกล้ตลาดรับซื้อ และแหล่งผลิตอาหารสัตว์ ทำให้ประหยัดต้นทุนค่าขนส่ง ทั้งในด้านส่งตัวสัตว์ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ไปขาย และซื้ออาหารเข้ามาเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ในการตั้งฟาร์ม ถ้าเจ้าของจำเป็นต้องตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณฟาร์มด้วย จำเป็นต้องคำนึงถึงความสะดวกเหมาะสม สำหรับตนเอง และครอบครัวในการติดต่อกับชุมชน เช่น ไม่ห่างไกลโรงพยาบาล โรงเรียนจนเกินไป

ค. ศัตรู ควรจะเลือกที่มีศัตรูของสัตว์ให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ศัตรูของสัตว์เลี้ยงนอกจากพวกสัตว์ด้วยกัน เช่น เสือ งู เขี้ยว พังพอน ฯลฯ แล้ว ศัตรูที่สำคัญที่สุดก็คือ คน ถ้าสถานที่ตั้งฟาร์มอยู่ในแหล่งที่มีขโมยมากคนมีนิสัยไม่ดีคอยแกล้ง ข้องลักขโมยตลอดเวลา กิจการก็ไปไม่รอด

ง. ดิน แม้ว่าในหลักการโดยทั่วไปจะพิจารณาว่า ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปลูกพืชให้ผลผลิตไม่สูง จึงสมควรพิจารณานำมาเลี้ยงสัตว์ แต่ในทางปฏิบัติสำหรับผู้จะเลี้ยง โดยเฉพาะสัตว์ประเภทกินหญ้า หรือจำเป็นต้องปลูกพืชอาหารสัตว์เอง การเลือกสถานที่ที่ดินดี มีความอุดมสมบูรณ์สูง มีการระบายน้ำดี น้ำไม่ท่วม เป็นสิ่งจำเป็นในการผลิตพืชอาหารสัตว์ให้ได้ผลผลิตมาก ๆ

จ. น้ำ ควรมีน้ำมีคุณภาพดีและมีพอเพียง น้ำสะอาดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสัตว์ในการเติบโตให้ผลผลิต ฟาร์มบางแห่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการกรองน้ำหรือทำน้ำให้สะอาดพอให้สัตว์ดื่มกินได้ เนื่องจากคุณสมบัติของน้ำไม่เหมาะสมและบางแห่งก็จำเป็นต้องหยุดกิจการหรือลดขนาดของฟาร์มลง เนื่องจากปัญหาขาดแคลนน้ำโดยเฉพาะในหน้าแล้ง

ฉ. ควรมีพื้นที่กว้างขวาง เพื่อไม่ให้สัตว์อยู่อย่างแออัดและสามารถขยายกิจการในอนาคตได้ เมื่อกิจการเจริญขึ้น การขยายกิจการฟาร์มโดยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน นับว่าประหยัดและสะดวกในการควบคุมดูแลมากกว่าการแยกฟาร์มตั้งเป็น 2 หรือ 3 แห่ง

4.3.3 การลงทุน

ก. ในการเลี้ยงสัตว์นั้น ทุนที่ลงไปแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ ทุนหมุน ได้แก่ พวกค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์สัตว์ ค่าตัวสัตว์และค่าแรงงาน เงินทุนพวกนี้ค่าอาหารสัตว์นับว่าสูงที่สุด

โดยเฉพาะในการผลิตพวกสัตว์กระเพาะเดี่ยว ซึ่งกินอาหารชั้นเป็นหลัก ค่าใช้จ่ายด้านอาหารจะสูง ประมาณ 60 – 80 เปอร์เซ็นต์ของต้นทุนการผลิต ทั้งหมด ดังนั้น ทุนหมุนเวียนควรจะกันไว้อย่างน้อยที่สุดก็ไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของเงินทุนที่มี ทุนอีกประเภท คือ ทุนนอน ได้แก่ ค่าที่ดิน โรงเรือน อุปกรณ์ต่าง ๆ ทุนพวกนี้มักจะลงทุนครั้งเดียว แต่ต้องใช้เวลานานกว่าจะถอนทุนได้ ฉะนั้น การลงทุนประเภทนี้ไม่ควรเกินครึ่งของเงินทุนทั้งหมด การสร้างโรงเรือนควรถือหลักประหยัด แต่สัตว์ต้องอยู่สุขสบาย และมีประสิทธิภาพในการใช้โรงเรือนสูง เนื่องจากกำไรที่ได้จากการทำฟาร์ม มาจากตัวสัตว์โดยตรงมากกว่าการขึ้นราคาของที่ดิน ดังนั้น ในการลงทุนเลี้ยงสัตว์ ชนิดและประเภทของสัตว์ที่จะเลี้ยงจึงเป็นสิ่งที่ควรคำนึง สัตว์เล็กประเภทสัตว์ปีกและสุกร มีผู้นิยมลงทุนเลี้ยงกันมาก เนื่องจากมีวงจรการผลิตสั้นสามารถคืนทุนและกำไรมาสู่ผู้เลี้ยงได้ไวกว่าสัตว์ใหญ่

ข. ลงทุนจากน้อยไปหามาก เพื่อเป็นการเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญก่อน เมื่อมั่นใจแล้วค่อยขยายกิจการให้ใหญ่โตขึ้น การเริ่มต้นเลี้ยงแต่ด้วยประสบการณ์ล้มเหลวก็จะเสียเงินลงทุนไม่มาก

ค. ลงทุนในสัตว์ที่เลี้ยงง่ายไปหาสัตว์ที่เลี้ยงยาก เนื่องจากในระยะแรกผู้เลี้ยงมือใหม่ยังขาดความรู้ความชำนาญ แม้จะได้ศึกษาเรียนรู้จากตำราวิชาการมาบ้าง แต่ประสบการณ์และความมั่นใจย่อมจะยังไม่มาก ตัวอย่างเช่น ถ้าจะเลี้ยงหมูก็ควรจะเริ่มจากเลี้ยงหมูขุน ซึ่งเป็นงานหยาบ และไม่จำเป็นต้องใช้เทคนิควิชาการเข้าช่วยมากนัก เมื่อมีความรู้ความชำนาญพอเพียงค่อยขยับไปเลี้ยงหมูพันธุ์ ซึ่งต้องอาศัยความละเอียดและวิชาการเข้าช่วยในการผลิตมากขึ้น

ง. ลงทุนเริ่มต้นด้วยสัตว์พันธุ์ดี เพราะสัตว์พันธุ์ดีแม้จะมีราคาแพง แต่ก็ให้ผลผลิตสูง ใช้เวลาในการเลี้ยงสั้น และให้ผลตอบแทนคืนสู่ผู้เลี้ยงมากกว่าการใช้สัตว์พันธุ์เลว เมื่อคิดโดยทั่ว ๆ ไปแล้วเป็นการลงทุนที่คุ้มค่ากว่าการเลือกเลี้ยงสัตว์พันธุ์เลวราคาถูก

4.3.4 การตลาด ปัญหาการตลาด แม้จะอยู่นอกเหนือวงจรการผลิต แต่ปัญหาการตลาดก็นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการทำกำไรหรือขาดทุนให้แก่ผู้เลี้ยงสัตว์ เนื่องจากระบบตลาดการเกษตรของประเทศไทย ยังไม่มีระบบประกันราคาหรือควบคุมปริมาณการผลิตที่แน่นอนได้ผล ดังได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้น ผู้จะเริ่มเลี้ยงสัตว์จำเป็นต้องศึกษาถึงความต้องการและความมั่นคงของตลาด มีหุ้ตาคว้างไกล ติดตามการเคลื่อนไหวและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในปริมาณการผลิตของสัตว์แต่ละชนิดอย่างใกล้ชิด ผู้เลี้ยงที่เข้าใจระบบตลาดได้ดี คาดการณ์ได้ถูกต้องสามารถผลิตภัณฑ์ ออกจำหน่ายถูกต้องจังหวะในช่วงที่ความต้องการของตลาดสูง หรือราคาแพงก็ย่อมจะทำกำไรได้มาก

5. บทสรุป

ผู้ที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความชอบก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นก็ศึกษาหาข้อมูล เพื่อให้การเลี้ยงสัตว์เกิดผลสำเร็จนั้นมีองค์ประกอบ 3 อย่าง ที่ต้องคำนึงถึงในการเลี้ยงสัตว์ คือ ใช้พันธุ์สัตว์ที่ดี ใช้อาหารดี และมีการจัดการที่ดี